

El romaní

(ALDC, V, 1099. El romaní)

El *romaní* (*Rosmarinus officinalis*) és una mata aromàtica, de flors d'un blau clar amb taques més fosques, pròpia de les brolles mediterrànies i emprada com a condiment. El mot (s. XIV) deriva del llat. tardà ROMANINU, reducció i dissimilació de ROS MARĪNUS: en llat., ROS, a més de significar 'rosada', s'aplicava tant al 'roldor' com al 'romaní' i d'aquí que es desfés l'ambigüitat botànica agregant un determinant, ROS TYRIU, per la importació de la planta de Síria, per al primer, i ROS MARĪNUS (o ROS MARIS), per al segon, probablement pel fet de créixer prop del mar; var. *r[u]m[u]ní* 40, per assimilació; *ram[u]ní* 40, per metàtesi; *romanyí* 42, per palatalització per contacte amb la *i* (cf. *tomani/tomanyi*); *romanill* 57, 58, 64, 68, per canvi de suf. dim. (< -ill < -ICULU), *i*, amb metàtesi, *ramonill* 66.

Romer deriva d'un llat. vg. *ROMARIUS, reducció de *ROMARIS < ROS MARIS, pròpiament 'romaní del mar': hauríem tingut un primitiu *romar, que, amb canvi de sufix, hauria passat a *romer*; tanmateix, la presència de *romero* en val. central fa pensar en una expansió de l'arag., amb posterior catalanització. El *DECat* considera les dues formes de procedència mossàrab.

En la distribució dels dos significants, *romaní* a l'est i *romer* a l'oest, s'ajunten *grosso modo* a la sèrie de trets que oposen el cat. or. al cat. occ. (*colz[ə]/colz[e]*, *homes/hòmens*, *podreix/podrix*, *jonc/junc*, *dimarts/dimats*, *sorra/arena*, etc.; veg. Veny, 2015).

Són mots normatius *romaní*, des del *DOrt*, 1917, i *romer*, des del *DIEC*₁, 1995.

